

POROČILA

Etnografsko delo na terenu

Delo Etnografskega muzeja na Dolenjskem l. 1948

Ze leta 1946 je zastopnik Etnografskega muzeja na delovni konferenci Muzejskega sveta opozoril na veliko važnost etnografskega dela na terenu. Pomena tega dela na terenu se zaveda vsakdo, ki količkaj pozna našo zaostalo etnografsko znanost, kdor pozna vrzeli, ki se kažejo v doslej zbranem etnografsko-folklornem gradivu. Lani se je tega dela z vso resnostjo lotil Etnografski muzej v Ljubljani, seveda popolnoma drugače kakor doslej v naši etnografski praksi. Zavrgel je običajni individualni način terenskega dela ter se je oprijel kolektivnega sistematičnega raziskovanja s posebno terensko ekipo. Tak način terenskega dela pomeni brez dvoma pričetek novega poglavja v slovenski etnografiji in folklori. Doslej so se posamezniki mučili po terenu, njih delo ni bilo sistematično, bile so deloma v praksi vprašalne pole, ki so jih muzej in drugi posamezniki razpošiljali po terenu, ki pa so z njimi bile nujno povezane vse slabosti in pomanjkljivosti takega dela.

Ekipa Etnografskega muzeja, ki se je lani s pomočjo Ministrstva za prosveto LRS podala na teren, je v času enega meseca in pol, to je od 1. avgusta do 15. septembra 1948 obdelala 22 vasi in zaselkov na ozemlju KLO št. Jurij, Škocjan in deloma Turjak v okraju Grosuplje na Dolenjskem. Te vasi in zaselki štejejo skupno 369 hiš. Etnografska ekipa je meseca avgusta štela 12 sodelavcev, v prvi polovici septembra pa 10. Če upoštevamo sodelovanje še nekaterih tovarišev, ki so od časa do časa po potrebi prihajali na teren, potem je ekipa Etnografskega muzeja štela skupno 17 sodelavcev (Boris Orel, Milko Matičetov, Vilko Novak, Sergij Vilfan, Tone Ljubič, Gizela Suklje, Radoslav Hrovatin, France Vengust, Marija Bohinec, Lidija Prudič, Frančiška Šari, Marjeta Gal, Albin Rogelj, Lea Svetè, Anica Ocvirk, Joško Šmuc, Vida Novak). Ekipa, ki jo je vodil Boris Orel, je bila porazdeljena v tri skupine: v skupino za materialno, socialno in duhovno kulturo. V skupini za materialno kulturo je stalno delalo 7 članov. To je bila po številu naša največja skupina v ekipi, kar pa je glede na njen delokrog povsem razumljivo. V tej skupini so sodelovali 3 etnografi (Orel, Novak, Ljubič), dalje 1 študent-zgodovinar (Vengust), dodeljeno pa je bilo tej skupini še

posebno strokovno-tehnično osebje: 1 študent-arhitekt (Ocvirk) ter 3 dijaki Sole za umetno obrt (Svetè kot pomočnik arhitekta, Rogelj in Gal kot risarja). V skupini za socialno kulturo so bili 3 sodelavci: 1 pravnik-etnograf (Vilfan), 1 geograf (Prudič) in 1 učiteljica (Šari). V skupini za duhovno kulturo je bil njen vodilni član po poklicu etnograf (Matičeto), drugi član pa študent-etnograf (Bohinec). Od časa do časa so prihajali na teren 1 profesor-arhitekt (Suklje), 1 fotograf (Šmuc) ter končno 1 profesor-glasbenik (Hrovatin).

Ekipe Etnografskega muzeja je zbrala na terenu 107 raznih etnografskih predmetov, ki predstavljajo važno izpopolnitev zbirk Etnografskega muzeja. Ekipe je dalje prinesla s terena okrog 330 fotoposnetkov, s katerimi smo zajeli kolikor mogoče raznovrstne etnografske objekte. V skupini za materialno kulturo sta 2 njena člana napravila 35 tlorisov hiš, gospodarskih poslopij, kovačnic, mlinov itd., dalje 28 narisov, rezov, fasad, raznih detajlov, situacij, skic, skupno torej 63 risb. Upravičeno moremo trditi, da smo lani prinesli s terena več tlorisov, kolikor jih imamo doslej v naši etnografiji iz cele Slovenije. V skupini za materialno kulturo sta 2 njena člana izdelala dalje 200 risb in slik, med njimi največ perorisb s tušem. Z njimi smo zajeli hiše, gospodarske pritikline, obrtne delavnice, razne detajle na hišah in gospodarskih pritiklinah, raznovrstno pohištvo, notranjščino hiš in kuhinj, razni kuhinjsko-gospodinjski inventar, poljedelsko orodje, živinsko opremo, vozila, obrtno orodje, pletarske izdelke, razne okrase in podobno. Temu ilustrativnemu gradivu pa je treba prišteti še mnogo risb, skic in situacij domov in naselij, ki so jih delali drugi člani skupine za materialno in socialno kulturo. Posebej je še skupina za socialno kulturo izdelala karto razvoja zemljiške razdelitve v vasi Pece. Iz vsega tega jasno sledi, da je etnografska ekipa posvečala ilustrativnemu oziroma kartografskemu gradivu veliko pozornost, mnogo večjo, kakor smo bili doslej tega vajeni v naši etnografiji. Opozarjam pa, da bo treba v bodoče probleme etnografske risbe in slike še posebno pazljivo proučevati.

Naše delo na terenu je lani v veliki meri zajelo med drugim tudi statistično službo. Tako je skupina za socialno kulturo za vsako hišo izpolnjevala poseben statistični obrazec s hišnim in družinskim popisom, popisom zemlje in razne produkcije. Statistični podatki, ki jih je nabrala ta skupina, so nad vse važni, saj tvorijo osnovo za bodočo obdelavo naših vasi.

S terena je ekipa prinesla 40 zvezkov zapiskov. V teh zapiskih smo zajeli vsaj vse poglobitve oblike ljudske kulture, vse važnejše pojave iz ljudskega življenja. Podroben pregled opravljenega dela nam bo mogoče podati seveda šele tedaj, ko bomo vse zapiske prepisali na posebne kartotečne liste ter jih pregledno uredili. Navesti morem le še nekaj števil iz skupine za duhovno kulturo, ki pa še niso dokončne. Tako sta 2 člana te skupine zapisala poleg raznih ljudskih običajev 25 anekdot, 43 pravljic, pripovedk in šaljivih zgodb, 137 pesmi, 214 ugank, 197 pregovorov in rekov, 26 otroških iger, 204 vraže v zvezi z običaji itd.

Lesena dolenjska hiša iz leta 1789: Vrbičje pri Grosupljem (iz gradiva ekipe Etnografskega muzeja, 1948)

Ledinekova žaga ob Plavžnici nad Vuzenico (iz gradiva ekipe Zgodovinskega društva v Mariboru)

To je delo ekipe v nekaj številkah, ki nam mnogo povedo. Mnogo več bi nam kajpada povedala prava notranja vsebina našega dela, to se pravi gradivo samo v opisu in sliki. O rezultatih svojega dela bo ekipa poročala v posebni knjigi, ki bo izšla čimprej bo mogoče v založbi Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Za naše lansko delo na terenu smo se organizacijsko in metodično pripravili, vendar se nismo hoteli preveč vezati na kake predpise in oblike dela, skonstruirane v Ljubljani. Kolektivno delo, tako kot je bilo naše, je bilo treba preizkusiti šele na terenu. Sedaj je spregovoril teren, ki je ekipi Etnografskega muzeja prinesel dragocena izkustva. Za delo v letošnjem letu bomo že lahko sestavili poseben priročnik z vprašalnimi polami. Vendar pa bo treba še za vsak teren posebej misliti na posebna, terenu ustrezajoča vprašanja. Varovati se moramo tega najbolj, da bi namreč terensko delo s kakimi priročniki ali vprašanji poenostavljali ali šablonizirali.

V času našega dela na terenu so se pojavljale različne težave in ovire. Le-te smo mogli premagati med drugim s pravilnim odnosom do ljudstva, ki je bilo predmet našega raziskovanja. Eden naših največjih uspehov je prav v tem, da smo si pridobili zaupanje ljudstva, ki je v pretežni večini pokazalo mnogo razumevanja za naše delo. To smo dosegli ne toliko zaradi tega, ker smo znali naše delo primerno porazdeliti po vaseh, ker smo torej številčno močno ekipo razkropili vsepovsod po terenu, marveč predvsem zato, ker smo znali najti pravi stik z ljudstvom, ker smo s pravo besedo znali prikazati ljudem pomen našega dela. Naj omenim, da je ekipa vzela s seboj na teren diaskop s številnimi skioptičnimi slikami s področja etnografije in folklore. Na predavanjih (St. Jurij, Ponova vas) smo ljudstvu v poljudni besedi pojasnili pomen našega dela. S tem nismo samo ekipi utrlji potov po terenu, s predavanji smo vrhu tega opravili važno ljudskoprosvetno delo, za katero so nam bili krajevni ljudski odbori hvaležni. Naposled naj poudarim, da so posamezni člani etnografske ekipe prijeli tudi za kmečko delo. Tako smo si pridobili mnogo podatkov, mnogo laže, kakor če bi zanje spraševali.

Našemu terenskemu delu so bili že od vsega početka naklonjeni krajevni ljudski odbori, zlasti pa Okrajni ljudski odbor v Grosupljem. S pomočjo ljudskih odborov smo uspešno rešili vsa vprašanja preskrbe. Tej naši ljudski oblasti pa se bo etnografska ekipa najlepše oddolžila s tem, da ji bo postregla z raznimi podatki, ki se tičejo zaostalosti naše vasi. Te zaostalosti je v raznovrstnih oblikah še premnogo v naši vasi. Ekipa Etnografskega muzeja se je torej potrudila, da je svoje terensko raziskovanje povezala z ljudskoprosvetnim delom na našem podeželju, zlasti pa je razumela svoje delo tudi v tem smislu, da bo tiste rezultate, ki se tičejo asanacije naše vasi, dala na razpolago naši ljudski oblasti ter tako prispevala k napredku naše vasi v smeri njene socialistične izgraditve.

Boris Orel